

Тема № 9

«Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення»

Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення – це його внутрішня сторона, тобто психічна діяльність особи, що відображає ставлення її свідомості та волі до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння та до його наслідків

Основна ознака

вина

Психічне відношення суб'єкта до вчиненого ним діяння та до наслідків у вигляді умислу або необережності

Факультативні ознаки

МОТИВ

мета

емоційний стан

Вказують внаслідок чого та з яких спонукань особа вчинила злочин

Форми вини

умисел

необережність

Прямий умисел – має місце, коли особа усвідомлювала суспільно-небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно-небезпечні наслідки і бажала їх настання (ч. 2 ст. 24 КК)

Непрямий умисел – особа усвідомлювала суспільно-небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно-небезпечні наслідки і хоча і не бажала, але свідомо припускала їх настання (ч. 3 ст. 24 КК)

Злочинна самовпевненість – особа передбачала можливість настання суспільно-небезпечних наслідків свого діяння (дії чи бездіяльності) але легковажно розраховувала на їх відвернення (ч. 2 ст. 25 КК)

Злочинна недбалість – особа не передбачала можливості настання суспільно-небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності) хоча повинна була і могла їх передбачити (ч. 3 ст. 25 КК)

Елементи, що складають зміст вини

Інтелектуальний – особа усвідомлює характер вчиненого діяння, передбачає настання наслідків свого діяння та передбачає розвиток причинного зв'язку між ними

Вольовий – свідоме спрямування розумових та фізичних зусиль на прийняття рішення, досягнення поставленої мети, усунення перешкод

	Відношення особи до дії чи бездіяльності	Відношення особи до наслідків свого діяння	Волевиявлення особи до настання наслідків
Прямий умисел	усвідомлює суспільну небезпечність своєї дії або бездіяльності	передбачає можливість або неминучість настання конкретних суспільно-небезпечних наслідків	бажає настання цих наслідків
Непрямий умисел	усвідомлює суспільну небезпечність своїх дій або бездіяльності	передбачає можливість настання конкретних суспільно-небезпечних наслідків	не бажає але свідомо допускає настання цих наслідків
Злочинна самовпевненість	законом не передбачено	передбачає абстрактну можливість настання суспільно-небезпечних наслідків	самовпевнено розраховує на відвернення цих наслідків
Злочинна недбалість	законом не передбачено	не передбачає настання суспільно-небезпечних наслідків, хоч за обставинами справи могла і повинна була передбачити	
Казус (випадок)	не усвідомлює і по обставинам справи не могла усвідомлювати суспільної небезпечності своїх дій або бездіяльності	особа передбачає можливість настання суспільно-небезпечних наслідків	не може попередити ці наслідки в силу невідповідності своїх психофізичних властивостей вимогам екстремальних умов, чи нервово-психологічним перевантаженням

Види умислу:

Прямий

Особа усвідомлювала суспільну небезпечність своїх дій (бездіяльності), передбачала неминучість або можливість настання конкретних суспільно-небезпечних наслідків (інтелектуальний момент)

Бажала настання суспільно-небезпечних наслідків (вольовий момент)

Особа до наслідків відноситься активно, спрямовує свою волю на їх досягнення

Непрямий (евентуальний)

Особа усвідомлювала суспільну небезпечність своїх дій (бездіяльності), передбачала реальну можливість настання конкретних суспільно-небезпечних наслідків (інтелектуальний момент)

Не бажала але свідомо допускала суспільно-небезпечні наслідки або байдуже до них відносилась, тобто особа згідна з наслідками, а якщо і бажає їх уникнути то сподівається тільки на вдачу (вольовий момент)

Особа до наслідків відноситься пасивно, тобто її воля спрямована на досягнення іншої мети, а наслідки їй байдужі, з ними вона погоджується, свідомо їх допускає

Інші види умислу:

За ступенем визначеності

Конкретизований (визначений)
– особа прагне до точного, визначеного результату

Неконкретизований (невизначений)
– особа допускає ряд наслідків через свої діяння, але точно не уявляє в чому вони проявляться

Альтернативний – особа допускає можливість спричинення внаслідок свого діяння одного з декількох індивідуально-визначених наслідків, які вона передбачає і бажає

За моментом виникнення

Заздалегідь обдуманий – момент виникнення умислу відокремлений проміжком часу від моменту його реалізації в злочинній діяльності

Умисел, що виник раптово – реалізація наміру починається практично з моменту його виникнення

Афектований – виникає при сильному душевному хвилюванні, яке викликане неправомірними діями

Види необережності:

**Злочинна
самовпевненість**

Особа передбачала можливість настання суспільно-небезпечних наслідків свого діяння (інтелектуальний момент)

але без достатніх на те підстав самовпевнено розраховувала на відвернення цих наслідків (вольовий момент)

**Злочинна
недбалість**

Особа не передбачала можливості настання суспільно-небезпечних наслідків свого діяння хоч при необхідній уважності та передбачливості:

повинна була передбачити ці наслідки (об'єктивний критерій)

і могла передбачити ці наслідки (суб'єктивний критерій)

Відмінність злочинної самовпевненості від непрямого умислу:

По інтелектуальному моменту

При непрямому умислі передбачення має конкретний характер, тобто особа передбачає настання наслідків як найбільш вірогідний фінал діяння

При злочинній самовпевненості передбачення наслідків має абстрактний характер, тобто особа майже впевнена в тому що вони не настануть. Вона припускає що наслідки можуть настати взагалі, внаслідок такого діяння, але в цьому конкретному випадку

По вольовому моменту

При непрямому умислі особа не бажає але свідомо допускає наслідки, або байдуже до них відноситься, або сподівалась на "авось", що вони не настануть

При злочинній самовпевненості особа не згодна з настанням наслідків, не допускає їх у своїй свідомості, не байдуже до них але самовпевнено розраховує, без достатніх на те підстав їх відвернути, при чому це сподівання розраховане не на "авось", а на реальні конкретні фактори

Складна (подвійна) форма вини – різне психічне ставлення в формі умислу або необережності по відношенню до діяння або наслідків в одному конкретному випадку. Може бути:

- умисел до суспільно небезпечного діяння та причинного зв'язку;
- необережність до суспільно-небезпечних наслідків (ч. 3 ст. 134 КК)

- умисел до суспільно небезпечного діяння, причинного зв'язку та основного суспільно-небезпечного наслідку;
- необережність до додаткового суспільно-небезпечного наслідку (ч. 2 ст. 121 КК)

Мотив та мета злочину, їх кримінально-правове значення

Мотив – внутрішні спонукання, рушійна сила вчинку людини, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психологічне ставлення особи до вчиненого

Мета – уявлення особи про бажаний результат, якого прагне особа, що визначає спрямованість діяння

Можуть бути обов'язковими ознаками складу злочину, у випадку коли законодавець або вказує на них в законі, або це безпосередньо впливає зі змісту закону (ст.ст. 109, 185 КК)

Можуть виступати в якості кваліфікуючих ознак (пп. 6, 7, 8 ч. 2 ст. 115 КК)

Можуть виступати в якості обставин що пом'якшують чи обтяжують відповідальність (ст.ст. 66, 67 КК)

Злочини в яких мотив і мета є обов'язковими ознаками вчиняються тільки з прямим умислом

Помилка в кримінальному праві – уявлення особи відносно юридичних або фактичних властивостей вчиненого діяння та його наслідків

Юридична помилка – невірне уявлення особи про кримінально-правовий зміст вчиненого нею діяння та його наслідків

помилка в протиправності – невірна уява особи злочинності дій, що він вчиняє, в той час коли закон не визнає їх злочином.

помилка в кваліфікації – невірна уява особи про юридичну кваліфікацію вчиненого діяння (не впливає на форму вини та не виключає кримінальної відповідальності).

нікчемний зміст - невірне уявлення особи про незлочинність діяння, той час коли воно є злочинним.

помилка в покаранні – невірне уявлення особи відносно виду та розміру покарання.

Фактична помилка – помилка відносно фактичних обставин справи

Помилка в об'єкті – невірне уявлення особи про те, що спричинено шкоду одному об'єкту, а в дійсності шкода спричинена іншому (діяння кваліфікується незалежно від спрямованості умислу).

Помилка в особі потерпілого - заподіяння шкоди не тій особі, якій передбачалось (не впливає на форму вини).

Помилка у віці потерпілого – помилкова уява особи про вік потерпілого (кримінальна відповідальність не виключена).

Помилка в предметі – впливу злочинця підлягає не той предмет, що визначений злочинцем (впливає на кримінальну відповідальність)

Помилка в засобах – використання іншого ніж планувалось засобу для вчинення злочину (не впливає на форму вини та відповідальність). Діяння кваліфікують як замах.

Помилка в наслідках – невірне уявлення особи про кількісну характеристику наслідків (відповідальність залежить від спрямованості умислу).

Помилка в причинному зв'язку – невірне уявлення про розвиток причинного зв'язку між діями та наслідками.

Незнання закону не звільняє від відповідальності!